

Nr 508

Av herr Hedlund m. fl., om upphävande av den allmänna varuskatten, m. m.

Statsinkomsterna för budgetåret 1960/61 beräknas i finansplanen till 15 011 miljoner kronor. Detta belopp är cirka 2 300 miljoner kronor högre än den i riksstaten för innevarande budgetår upptagna inkomstsumman. Härav utgöres 1 400 miljoner kronor av den allmänna varuskatt, som enligt riksdagens beslut i höstas upptages från den 1 januari 1960. Denna allmänna varuskatt har — sedan kompensation för densamma delvis tillgodoförts vissa grupper — medfört en höjning av skattetrycket med över 1 000 miljoner kronor.

När frågan om statsbudgeten avgjordes vid fjolårets riksdag, föreslog centerpartiet, att den nödvändiga budgetsaneringen skulle åstadkommas på annat sätt än genom den allmänna varuskatt, som regeringen föreslagit. Vi vidhåller denna uppfattning. Genom den nu införda allmänna varuskatten har ett orimligt högt skattetryck uppstått, vilket trots de ovannämnda kompensationsåtgärderna är en alltför tung börda särskilt för de lägre inkomstgrupperna. Konstruktionen av den allmänna varuskatten är sådan, att man med densamma tydligen åsyftar en inkomstkälla för staten av permanent karaktär. Som tungt vägande skäl mot den allmänna varuskatten har vi vidare framhållit de ökade kostnader som den medför för näringslivet i ett för detsamma känsligt läge, då redan tidigare kostnaderna drivits upp bl. a. genom de politiska besluten om obligatorisk tilläggs pensionering och om arbetstidsförkortning och då en skärpt konkurrens är att vänta gentemot utlandet inför en utvidgad frihandel i Europa. Ett annat avgörande skäl mot den allmänna varuskatten har för oss varit, att densamma föranleder betydande extra arbete och därmed förenade kostnader för de företagargrupper, som ålagts att utan ersättning ha hand om uppbörden av skatten.

Vi har från vår sida kraftigt understrukt, att den statliga utgiftsexpansionen måste hållas tillbaka, så att någon höjning av skattetrycket inte skulle erfordras utöver en kortare saneringsperiod och så att på längre sikt en skattesänkning kunde möjliggöras. I det budgetalternativ, som vi förelade 1959 års riksdag, föreslog vi i första hand besparingar i den statliga verksamheten. Budgetläget var emellertid sådant, att underskottet på driftbudgeten för tillfället inte helt kunde täckas genom besparingar. Vi föreslog därför även vissa tillfälliga inkomstförstärkningar, såsom vissa punktskatt höjningar och en budgetsaneringsavgift under en till två år begränsad saneringsperiod. Vid beslut enligt vårt förslag hade en balanserad driftbudget för nästkommande budgetår kunnat uppnås utan allmän varu-

skatt och utan de risker för en inflationistisk inverkan och de kostnadshöjningar för näringslivet, som den genomförda allmänna varuskatten innebär. I vårt budgetalternativ hade vi också skapat utrymme för en höjning av folkpensionerna 1960 i huvudsak enligt pensionsberedningens förslag.

Det är enligt vår mening nödvändigt, att den allmänna varuskatten avskaffas snarast möjligt. Då härvid erforderliga budgetförstärkningar efter beslut av årets riksdag till stor del inte kan vinna effekt förrän under det senare halvåret av nästkommande budgetår, synes oss upphävandet av den allmänna varuskatten inte kunna träda i kraft förrän den 1 januari 1961. Vi föreslår, att förordningen om allmän varuskatt skall upphöra att gälla nämnda datum. Härvid bör även de åtgärder, som vidtagits i direkt konsekvens av den allmänna varuskatten, upphöra att gälla och bestämmelserna på ifrågavarande områden återställas till förhållandena före den allmänna varuskattens införande. Det bör ankomma på Kungl. Maj:t att efter beslut om avskaffande av den allmänna varuskatten vidtaga härför erforderliga åtgärder.

Den allmänna varuskatten beräknas såsom framhållits för helt år inbringa 1 400 miljoner kronor. Av den skatt som upptages 1960 kommer till följd av fördelningen av uppbördsterminerna 500 miljoner kronor på innevarande budgetår och 900 miljoner kronor på nästkommande budgetår. Om den allmänna varuskatten avskaffas från den 1 januari 1961, kommer staten sålunda härigenom för budgetåret 1960/61 att få ett inkomstbortfall av 500 milj. kronor. Då samtidigt statens utgifter för kompensationsåtgärder och kostnadsfördyringar i anledning av den allmänna varuskatten bortfaller, kan budgetförsvagningen beräknas stanna mellan 300 och 400 milj. kronor.

I finansplanen redovisas för budgetåret 1960/61 överskott på driftbudgeten med 284 milj. kronor. Detta överskott betraktas som formellt. Hänsyn har nämligen inte kunnat tagas till sannolikt tillkommande utgifter i form av tilläggsstater och anslagsöverskridanden till följd av bl. a. eventuella lönehöjningar för de statsanställda. Även om vi vill understryka angelägenheten av hård restriktivitet också i nämnda avseenden, synes det oss dock nödvändigt att ett visst marginalutrymme hålles öppet för eventuellt tillkommande utgiftsökningar, som inte kan undvikas. I nuvarande konjunkturläge är det enligt vår mening självklart, att underbalansering av driftbudgeten inte kan accepteras. Vid avskaffande av den allmänna varuskatten enligt vad vi ovan förordat måste sålunda tillses, att statsbudgeten förstärks i härför erforderlig utsträckning.

Vid bedömningen av denna fråga måste särskild hänsyn tagas till ökade kostnader för folkpensionerna. I finansplanen redovisas från regeringens sida avsikten att förelägga riksdagen förslag om höjning av folkpensionerna från den 1 juli i år enligt besparingsutredningens förslag, d. v. s. med 250 kronor för ensamstående pensionär och 350 kronor för två pensionsberättigade makar. Såsom vi tidigare understrukit kan vi inte godtaga detta för-

slag. Vi avser att sedan propositionen om folkpensionshöjningen framlagts väcka förslag om en höjning av folkpensionerna i överensstämmelse med de löften som lämnats folkpensionärerna. Härvid kommer vi även att närmare precisera vår ståndpunkt i finansieringsfrågan genom förslag i fråga om folkpensionsavgiften.

Då den folkpensionshöjning, som vi kommer att förordas, emellertid delvis måste finansieras på annat sätt, måste behovet härav beaktas redan i detta sammanhang.

Om vid slopande av den allmänna varuskatten den 1 januari 1961 och vid höjning av folkpensionerna enligt vårt förslag en budgetförstärkning av cirka 600 miljoner kronor uppnås, vari icke inberäknats ökade inkomster från folkpensionsavgiften, synes oss en god balans av driftbudgeten vara garanterad.

För detta syfte måste i första hand besparingar i den statliga verksamheten genomföras. Vi föreslår i andra motioner besparingar, som för budgetåret 1960/61 medför en budgetförstärkning av cirka 280 miljoner kronor enligt följande:

Minskade utgifter för bostadssubventioner	91 milj. kr.		
Minskade utgifter för statsbidraget till allmänna sjukförsäkringen	90	»	»
Minskade utgifter för statsskuldräntor	20	»	»
Omläggning av studiebidragen	10	»	»
Minskade utgifter för arbetslösheten	35	»	»
Avskaffande av tolagsersättningen	32	»	»
	<hr/>		
	Summa 278	»	»

I särskilda motioner framför vi förslag om besparingar enligt ovanstående. Om och i så fall i vilken utsträckning härutöver kan erfordras tillfälliga inkomstförstärkningar torde inte kunna avgöras i nuvarande läge. Såsom finansministern framhåller i finansplanen är det för närvarande inte möjligt att ha någon säker uppfattning om statsinkomsternas faktiska utveckling under nästkommande budgetår. Det förbättrade konjunkturläget har medfört en väsentlig ökning av skatteunderlaget. Utöver inkomsterna från den allmänna varuskatten beräknas nu enligt finansplanen statsinkomsterna för nästa budgetår komma att ökas med 800 à 900 miljoner kronor, vilket överstiger beräkningarna i propositionen om den allmänna varuskatten för endast tre månader sedan med inte mindre än cirka 200 miljoner kronor.

Inkomsterna från den statliga verksamheten bör i en del fall bli högre än vad som upptagits i regeringens förslag till driftbudget. Vinstuttaget från LKAB bör enligt vår bedömning vid nuvarande konjunkturer kunna ökas med 60 miljoner kronor utöver det i finansplanen beräknade. Enligt besparingsutredningens beräkningar bör inkomsterna från domänverket vid normala konjunkturer uppgå till 40 miljoner kronor per år. I statsverkspropo-

sitionen har upptagits ett inkomstbelopp av endast 20 miljoner kronor. Vi anser att inkomsterna från domänverket vid nuvarande konjunkturer bör uppföras med 40 miljoner kronor. I statsverkspropositionen har vidare inkomsterna från postverket upptagits till 10 miljoner kronor, medan besparingsutredningen och riksräkenskapsverket med hänvisning till vinstmedlen från postsparbanken och postgirorörelsen beräknat inkomstbeloppet till 15 miljoner kronor. Det sistnämnda beloppet bör enligt vår mening upptagas i riksstaten.

Statens inkomster skulle sålunda i ovannämnda fall ökas enligt följande:

Ökat vinstuttag från LKAB	60 milj. kr.		
Ökade inkomster från domänverket	20	»	»
Ökade inkomster från postverket	5	»	»
	<hr/>		
	Summa 85	»	»

Vi framför i annan motion yrkande om att inkomsterna i riksstaten skall uppföras enligt ovanstående.

Vi har ovan uttryckt målsättningen, att budgeten från anförda utgångspunkter vid slopande av den allmänna varuskatten enligt vårt förslag borde förstärkas med cirka 600 miljoner kronor. Genom besparingar och ökad vinst för staten enligt ovan skulle härav (280 + 85 =) 365 miljoner kronor intäckas. I tillfälliga inkomstförstärkningar skulle då eventuellt behöva uttagas cirka 235 miljoner kronor. Detta belopp kan på grundval av det budgetalternativ vi förelade 1959 års riksdag förslagsvis vinnas enligt följande:

Skatter på vin, sprit och tobak	100 milj. kr.		
Div. punktskatter och avgifter	15	»	»
Budgetsaneringsavgift	100	»	»
Avskaffande av vissa schablonavdrag	20	»	»
	<hr/>		
	Summa 235	»	»

I nuvarande läge är det, såsom framhållits i finansplanen, omöjligt att ha någon säker uppfattning om statsinkomsternas faktiska utveckling under nästa budgetår. Det fortgående konjunkturuppsvinget gör det möjligt, att statens inkomster kan komma att ökas med väsentligt högre belopp än som upptagits i finansplanen. Det synes oss därför orimligt, att riksdagen nu skulle fatta beslut om sådana inkomstförstärkningar. Det bör ankomma på Kungl. Maj:t att efter beslut om den allmänna varuskattens avskaffande framlägga förslag för höstriksdagen om inkomstförstärkningar i enlighet med vad vi anför, därest och i den mån då skulle föreligga behov av sådan förstärkning av budgeten.

Målsättningen för budgetåret 1960/61 måste enligt vår uppfattning dock vara att efter avskaffande av den allmänna varuskatten vid av oss föresla-

gen tidpunkt även vid ett skatteunderlag, som inte överstiger bedömningen i finansplanen, söka trygga en balanserad driftbudget utan skattehöjningar till ersättning för den allmänna varuskatten. I finansplanen framhålles, att möjligheterna till besparingar på olika punkter energiskt undersökts, och redovisas vidare, att ökningen av de egentliga statsutgifterna på driftbudgeten begränsats till cirka 1,1 miljard kronor mot av myndigheterna framlagda äskanden om utgiftsökningar på sammanlagt 2,2 miljarder kronor. Vår bedömning är dock att en hårdare restriktivitet i fråga om statens utgifter är nödvändig. Utöver de besparingsförslag vi ovan redovisat finner vi det dock inte möjligt att nu framlägga detaljerade förslag till utgiftsminskningar av väsentligare betydelse. En besparingsaktion genom hela den statliga verksamheten måste av tekniska skäl — och för att inte bli slumpmässig — genomföras under ledning av Kungl. Maj:t. I nuvarande läge synes oss resultat i detta syfte kunna uppnås endast genom att ämbetsverken söker begränsa utgifterna, så att anslagsöverskridanden såvitt möjligt undvikas och i stället ökade reservationsmedelsbehållningar kan uppstå. Vi ställer i särskild motion yrkande i detta syfte.

Det synes oss också vara av värde, att en särskild kommitté med inslag av parlamentariker tillsättes att på grundval av de riktlinjer vi anfört i motionen efter beslut om avskaffande av den allmänna varuskatten den 1 januari 1961 söka möjliggöra balanserad driftbudget för såväl 1960/61 som 1961/62 utan att, sedan den allmänna varuskatten avskaffats, densamma ersättes med nya skatter eller skattehöjningar. Även härom framför vi yrkande i annan motion.

Naturligtvis måste i nuvarande läge bedömningen av inkomstutvecklingen under budgetåret 1961/62 vara ännu vanskeligare än för det nästkommande budgetåret. Under alla förhållanden måste det dock stå klart, att ytterligare utgiftsminskningar i den statliga verksamheten är nödvändiga. Skatetrycket är även sedan den allmänna varuskatten avskaffats så högt, att strävandena måste inriktas på att möjliggöra ytterligare skattesänkningar. Vid den allmänna skatteöversyn, som vi i annat sammanhang förordar, bör dessa möjligheter prövas.

Statens utgiftsexpansion under de senaste åren har i realiteten inneburit, att det produktiva näringslivet och särskilt de mindre företagen hållits tillbaka. Med en politik enligt de förslag som centerpartiet vid tidigare riksdagar framfört skulle statens utgifter ha varit flera hundra miljoner kronor lägre. Det gäller t. ex. sådana punkter som utgifterna för den obligatoriska tilläggspensioneringen, bostadsbyggandet och statsskuldräntorna. Den senast genomförda räntehöjningen kan beräknas öka statens utgifter med cirka 20 milj. kronor per år, vilket undvikits vid en politik enligt centerpartiets förslag. Det framstår som angeläget, att den statliga upplåningen såvitt möjligt hålles tillbaka. En hög bostadsproduktion är givetvis ett angeläget önskemål. I nuvarande läge är det dock nödvändigt att bostadsbyggandet — såsom skett i flera andra länder — något minskas, så

att det produktiva näringslivet får ökat utrymme för expansion. I särskild motion ställer vi yrkande i detta syfte.

I strävanden att uppnå besparingar i den statliga verksamheten kan centerpartiet givetvis inte acceptera åtgärder, som innebär att bördorna skjutes över på barnfamiljer och lägre inkomstgrupper. Den solidaritet mellan medborgarna, som uttryckes t. ex. genom barnbidragen och statsbidragen till kommunerna, får inte uppges. Enligt vår mening bör dock väsentliga besparingar kunna uppnås genom begränsning av statens uppgifter på vissa områden och förenkling och effektivisering av den statliga förvaltningsapparaten. Det framstår också som möjligt att med bibehållande av vår effektiva försvarsorganisation uppnå besparingar till betydande belopp i försvarsutgifterna, när efter utgången av den nu gällande försvarsöverenskommelsen ståndpunkt skall tagas till försvarets framtida organisation. I nämnda avseenden har vi i särskilda motioner föreslagit särskilda utredningar bl. a. i besparingssyfte.

Det är angeläget, att dessa utredningar fullföljes så skyndsamt, att väsentliga besparingar kan uppnås redan för budgetåret 1961/62. För att ett snabbt besparingsresultat för nämnda budgetår skall kunna vinnas inom den statliga verksamheten synes det oss dock nödvändigt, att ämbetsverken själva anmodas att inkomma med förslag om minskning av omkostnadsanslagen med 10 procent och av avlöningsanslagen med 5 procent. För budgetåret 1960/61 har i omkostnadsanslag begärts cirka 250 miljoner kronor och i avlöningsanslag cirka 2 miljarder kronor för departementen och ämbetsverken. En minskning med 10 resp. 5 procent skulle sålunda innebära en besparing på cirka 125 miljoner kronor. Yrkande i detta syfte framställer vi i särskild motion.

Med stöd av vad ovan anförts får vi hemställa,

att riksdagen måtte

1) besluta, att förordningen om allmän varuskatt skall upphöra att gälla den 1 januari 1961, samt

2) i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte efter beslut om avskaffande av den allmänna varuskatten enligt ovan förelägga riksdagen förslag *dels* till upphävande av de bestämmelser, som direkt föranletts av den allmänna varuskatten, *dels* — därest så skulle visa sig erforderligt — till sådan inkomstförstärkning enligt i motionen anförda grunder, att balanserad driftbudget för budgetåret 1960/61 uppnås.

Stockholm den 27 januari 1960

Nils G. Hansson
i Skegrie
S. G. W. Wahlund

Lars Eliasson
i Sundborn
Per Svensson
i Stenkyrka

Gunnar Hedlund
Anders Pettersson
i Dahl
J. W. Pettersson
i Norregård